

МЕТОДОЛОГІЯ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВЕКТОР

УДК: 004.352.243:001.8

Датмар ПЕТІШКОВА

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ТЕКСТІВ У ЧАСИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: («СТАРА» Й «НОВА» ФІЛОЛОГІЯ, ВІРТУАЛЬНЕ ДОСЛІДНИЦЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ – ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА «MANUSCRIPTORIUM»)¹

У статті на прикладі популярного середньовічного твору *Lucidarius* розглянуто різницю у вивченні манускриптів та стародруків двома різними методами – генеалогічним і «найкращого тексту». Увагу зосереджено на чеській і українській редакціях джерела. Наголошується на нових тенденціях у дослідженнях рукописів і стародруків. Представлено портал Національної бібліотеки Чеської Республіки «Manuscriptorium», що понад десять років забезпечує використання дослідницького підходу «нової філології».

Ключові слова: історичні фонди, нова філологія, Manuscriptorium, «Lucidarius».

Від 1990-тих років дослідження історичних фондів супроводжують інтенсивні дискусії про шляхи їх розвитку в часи загальної комп'ютеризації, що поширюється також на сферу дослідження манускриптів і стародруків. Усе наполегливіше говориться про потребу переосмислення дотеперішніх методів дослідження історичних текстів, яка виходить з генеалогічного (стемматичного) методу чи пізнішого методу встановлення «найкращого тексту». Йдеться про вільніший, комплексний підхід до вивчення рукописів.

Мета статті – наголосити на нових тенденціях у дослідженнях рукописів і стародруків. Хоча застосування традиційних текстуально критичних методів є обґрунтованим і сьогодні, все ж треба зважати на те, що «цифрова революція», поширення комп'ютерів та інтернету в кінці минулого століття змінює погляд і підходи в дослідницькому середовищі², породжуючи нові виклики в роботі з історичними фондами.

---

¹ За авторським рукописом «Metody studia středověkých textů v čase digitálních technologií (“Stará“ a “nová“ filologie, virtuální badatelské prostředí – digitální knihovna “Manuscriptorium”))» текст статті переклала Любов Остау.

² Американський дослідник Уолтер Дж. Онг (Walter J. Ong) поділив період комунікації на чотири часові відрізки: усна словесність, рукописний період, період книгодрукування і електронна комунікація, причому різниця між електронними медіями і книгодрукуванням є для нього так само виразною, як межа між рукописним періодом і періодом усної словесності (Walter, J. Ong, *Orality and Literacy: The technologizing of the Word*, London, 1982, pp. 2–3).

Проаналізуємо конкретну середньовічну працю, знану і в чеській, і в українській літературі, – тлумачний збірник «*Lucidarius*», який вважається попередником енциклопедій. На прикладі чеської редакції («*Lucidář*») можна побачити різницю в підходах до його вивчення на початку ХХ століття тодішнім методом текстової критики і в нинішню добу оцифрування старих літературних пам'яток. На відміну від чеської редакції, два стародруки якої сьогодні вже існують у цифрових факсиміле³, український *Люцидарій*⁴ поки що не оцифровано.

Засновником сучасної текстової критики вважається Карл Лахман (Karl Lachmann, 1793–1851), котрий розвинув метод встановлення зв'язків (тобто часової послідовності і ступеня спорідненості) між збереженими рукописами – «свідками»; на основі цих рукописних «свідків» створюється родовід (*стемма*) рукописної пам'ятки. Лахманівський метод стемматичної філіації («встановлення батьківства») заснований на принципі «однакові помилки, однакове походження». Отже, якщо у двох рукописах виявляться однакові помилки, відхилення чи особливості, то припускається, що вони походять із одного джерела⁵.

Однак генеалогічний метод виявився непридатним для дослідження всіх рукописів, бо з деяких збережених текстів не можна було створити *стемму*. Недоліком «методу Лахмана» є і те, що під час реконструкції і пошуку «правильного» тексту виникав новий текст, не ідентичний жодному конкретному рукопису. Такий «еклектичний» текст, який комбінує читання з двох або більше різних джерел, є *de facto* історично неможливим.

У кінці ХІХ-го століття проти генеалогічного методу піднімаються критичні голоси. Особливо категоричним критиком був Жозеф Бедье (Joseph

---

³ Оцифровано першодрук 1498-го та стародрук 1764 року.

⁴ В українській фаховій літературі назва твору вживається в кількох варіантах (Люцидарій, Люцидарій, Люцидарій і т. п.). Тут використовуємо назву «*Люцидарій*», яка, на наш погляд, найкраще відповідає характеру сучасної української мови. Якщо йдеться про конкретний текст української редакції, про окремі манускрипти, то можна застосовувати інші назви: Люцидарь (у рукописі, виданому Карським), Люцидар (у Сокольському рукописі), Люцидар (у Віленському рукописі), □ питання ω трохъ р чях (у Ракошинському рукописі). У Боршевицькому рукописі (його втрачено, див.: Іван Франко, *Апокрифи і легенди з українських рукописів*, т. 4, Львів, 1906, с. 18–19) назву не встановлено. Коли ж йдеться про *люцидарний* текст будь-якої редакції загалом, вживаємо термін *люцидарій*.

⁵ На практиці це означає, що збираються відомі рукописи, які містять досліджуваний текст. Усі вони оголошуються «свідками», їх порівнюють між собою і записують текстові варіанти (*collatio*). Окремі варіанти тексту дослідник аналізує, вишиковує хронологічно, відзначає ймовірні помилки переписувача (до найбільш типових належать подвійні рядки чи слова, пропуски, заміна подібних літер). Загалом діє принцип: що старший текстовий свідок, то менше в ньому мало би бути помилок переписувача (*recensio*). Відтак дослідник створює родовід рукописів (*стемму*), де відзначені відхилення і взаємозв'язок між рукописами; намагається знайти текст, стосовно якого припускає, що він є первісним, і у випадку, якщо текст, який йому найближчий, вже не існує – виправляє явні помилки і доповнює пошкоджений текст за іншими версіями цього рукопису. Якщо знайдеться частина тексту, щодо відповідності якої даному контексту є сумніви, то його буде замінено текстом з іншого рукопису. Інколи є потреба додати в текст слово чи фразу (на основі знання історичних реалій і вживання мови в той чи інший період), попри те, що в жодному зі «свідків» такого варіанту не існує.

Bédier, 1864–1938), який запровадив метод «найкращого тексту»⁶. Цим методом Бедьє повертається до практик редакторів епохи гуманізму: треба вибрати рукопис, найкращий для представлення, і виправити чи доповнити його там, де це справді необхідно.

Практичне використання обох методів і їхню результативність коротко можна охарактеризувати так: «метод Лахмана» є незамінним для створення текстуально критичного апарату, що для критичного видання такий самий важливий, як і основний текст (при цьому наводяться всі значніші варіанти рукописів, пропозиції виправлень тексту, висловлені редактором і його попередниками); натомість, коли йдеться безпосередньо про текст (*constitutio textus*), вирає метод «найкращого тексту» Бедьє⁷.

В останні два десятиріччя минулого століття у зв'язку з оцифруванням рукописів і стародруків обговорюються нові методи дослідження історичних фондів. Одним із найбільш перспективних є «нова філологія».

Програмним маніфестом New Philology стало декілька нарисів в американському престижному журналі «Speculum»⁸. У передмові до збірника його редактор Стівен Дж. Ніколс (Stephen G. Nichols) сформулював основні тези «нової філології», спираючись на позицію Бернара Серкіліні (Bernard Cerquiglini): «середньовічне письменство не створювало варіантів; воно є варіантом само по собі»⁹. Ніколс однією з головних цілей «нової філології» вважає подолання певної ізоляції медієвістичних досліджень за допомогою їхнього включення до сучасних течій пізнавальних методологій, якими є лінгвістика, антропологія, культурологія, сучасна історія, соціологія і т. д.

«Нова філологія» виходить із принципу, що не існує двох рукописів, які були б абсолютно однаковими. Середньовічні рукописні твори є варіативні, зміст кожного рукопису потрібно сприймати як оригінальний твір. Отже, зараз не є найголовнішим завданням шукати архетип чи найкращий текст, як це було характерно для попередніх методів, бо кожен рукопис є унікальним історичним свідцтвом, незважаючи на те, якою є його стемматична позиція. Традиційні текстологічні методи зазнають критики і через те, що як тільки було обрано і видано відповідний текст, відхилення в інших рукописах починали вважатися помилками, викликаними усним переказом чи недоглядом переписувачів. Однак нова філологія намагається показати історичний текст у його комплексності, з усіма текстовими варіантами.

---

⁶ Жозеф Бедьє під час дослідження середньовічних французьких текстів, які вийшли в критичних виданнях із використанням методу стемматичної філіації, встановив, що текстові редактори зазвичай створюють при складанні *стемм* лише дві головні гілки, які, однак, навіть близько не передають реальну варіативність рукописного твору.

⁷ Порівняння обох методів, як загалом, так і на прикладах критичних видань старих норвезьких рукописів, вдало подано в доповіді норвезького філолога Одда Айнара Гаугена: Odd Einar Haugen, *The spirit of Lachmann, the spirit of Bédier : Old Norse textual editing in the electronic age*. Paper read at the annual meeting of The Viking Society, University College London, 8 November 2002. [Cit. 07. 03. 2012] – <http://www.ub.uib.no/elpub/2003/a/522001/haugen.pdf>

⁸ *Speculum : A Journal of Medieval Studies*. Vol. 65, No. 1, January 1990.

⁹ Stephen G. Nichols, Introduction : Philology in a Manuscript Culture, *Speculum : A Journal of Medieval Studies*. Vol. 65, No. 1, January 1990, pp. 1–10.

На практиці це означає виявлення всіх відомих текстів того чи іншого твору і відтворення їх у цифровій формі як корпус. Ці оригінальні оцифровані твори (джерела) буде доповнено текстами похідних документів (літературою про джерела).

«Нова філологія» наголошує на тому, що рукописи виникали і поширювалися в середовищі, яке відрізнялося від середовища друкованої книжної культури. До створення рукописів як фізичних об'єктів імовірно залучалося чимало осіб. Рукописи виникали в певний час, у певному місці, для певних цілей, отже, текст твору був детермінований соціально-економічним середовищем, інтелектуально і раціонально. Згадані чинники треба взяти до уваги в дослідженні, бо вони відчутно впливають на текстову форму і є складовою частиною значення цілого твору.

Літературні твори не існують незалежно від свого матеріального втілення. Фізичне оформлення тексту – невід'ємний компонент його значення, тому потрібно звертати увагу на зв'язок між самим текстом і паратекстуальними знаками, що ними є впорядкування і оформлення, абзаци, мініатюри і т. д. Під час дослідження конкретного історичного твору не можна залишати поза увагою взаємопов'язані з ним тексти, які виникають у той самий час, у подібному соціальному, економічному й інтелектуальному середовищі тощо¹⁰.

Предметом статті є конкретний ранньосередньовічний твір, який не лише в середні віки, але й у пізніші часи був надзвичайно популярним, знаним у чеській та українській літературах, і який на межі ХІХ та ХХ століть став об'єктом досить широкого історико-літературного дослідження. Сьогодні, коли деякі чеські редакції «*люцидарія*» вже представлені у формі цифрових факсиміле, варто подивитися на цю літературну пам'ятку поглядом «нової філології».

«*Lucidarius*», що означає «Даритель світла», – це анонімний твір кінця ХІІ століття, написаний середньовіською німецькою мовою (Mittelhochdeutsch), яким починається європейська енциклопедична традиція. У формі діалогу між учителем і учнем тут популярно викладено важливі для тодішньої простої людини справи. Відповідаючи на питання, учитель послідовно роз'яснює учневі відомості, що стосуються теології, біблійної історії, космографії, географії та антропології.

Назва джерела інспірована латинським теологічним трактатом початку ХІІ століття «*Elucidarium*» Гонорія з Аутуна¹¹. Рукописи, а потім і стародруки,

---

¹⁰ Наприклад: Michael J. Driscoll, The words on the page: Thoughts on philology, old and new, in: *Creating the medieval saga: Versions, variability, and editorial interpretations of Old Norse saga literature*, Odense 2010, pp. 85–102.

¹¹ Honorius von Autun (Honorius Augustodunensis) – учений невизначеної національності, котрий писав латиною і працював у І половині ХІІ століття в південній Німеччині. Окрім теологічного трактату «*Elucidarium*», авторів німецької компіляції «*Lucidarius*» надихали й інші праці Гонорія з Аутуна, а саме: «*Imago mundi*» та «*Gemma animae*»; ще одним джерелом для них слугував філософський трактат «*Philosophia mundi*» Гійома де Конше (Guillaume de Conches). Твір Гонорія з Аутуна не належав до праць, які рухали тогочасну чи філософську думку вперед, але завдяки своїй популярній і зрозумілій формі, він здобув виняткову популярність серед нефахівців, і не лише своєї доби. Деякі з його варіантів поширювалися в копіях і в наступні століття. «*Elucidarium*» зазвичай зберігався у збірках монастирських бібліотек, його мали в своїй

які під назвами «*Elucidarius*», «*Lucidarius*», «*Lucidaire*», «*Lucidario*», «*Lucydary*», «*Lucidar*» і т. д. з'являються в європейських літературах від XII століття, є або перекладами латинського теологічного трактату «*Elucidarium*», або німецькими компіляціями ширшої спрямованості «*Lucidarius*». В одному випадку це був текст латинського трактату початку XII століття, в іншому – текст німецької компіляції кінця XII століття, що викликало буквально перекладацьку експансію. Переклади латинського або німецького твору існують практично в усіх національних мовах католицької середньовічної Європи, а деякі літератури (норвезька, ісландська) мають у своєму фонді переклади обох джерел.

Із другої половини XIV-го й особливо протягом усього XV століття рецепція літературних творів стала загальноєвропейським явищем, а отже, і явищем центральноєвропейським. Центральноєвропейські країни зближуються політично, соціально і культурно, поступово створюється спільний історичний культурний регіон, де чеські землі упродовж певного часу відіграють провідну роль.

Ще однією рисою середньовічного європейського культурного простору є рецепція думок високої теологічної вченості нижчими соціокультурними верствами. У цьому запозиченні «вчених ідей» цілком особливу роль відіграли як «*Elucidarium*» Гонорія, так і теологічна частина німецької компіляції «*Lucidarius*».

Внаслідок перекладу німецького тексту на початку XV століття виник старочеський «*Lucidář*». Оригінал не зберігся, а найстаршим відомим текстом старочеської редакції є єдиний зафіксований рукопис середини XV століття, так званий *Fürstenberský rukopis* із князівської бібліотеки замку Кршівоклат (Křivoklát). У збірках Страговської бібліотеки та Національного музею в Празі зберігаються примірники першодруку – «*Lucidář*» за 1498 рік, який у Пльзені випустив Мікулаш Бакаларж. Протягом наступних століть первісний текст часто передруковувався і перероблявся, передусім у XVII та XVIII століттях, спорадично – у XIX-тому, коли він з'являвся між так званими ярмарковими книжками для народного читання. Дослідженням чеських версій *люцідарного* тексту на межі XIX–XX століть займався Ченек Зібрт.

Кожна нова копія чи пізніше книжкове видання містили, крім необхідних мовних чи графічних поправок, також актуальні тогочасні спостереження і натяки, доповнення з інших книг, передусім гербаріїв, космографічних чи астрологічних трактатів. Це стає зрозумілим з огляду на те, що в чеському середовищі «*Lucidář*» читався протягом чотирьох століть. Деколи спроби актуалізувати текст «люцідарія» відповідно до нових знань і поглядів допроваджували аж до того, що залишалася лише назва книги, загально знана й улюблена, популярна форма діалогу між учителем та учнем, але зміст уже абсолютно відрізнявся від первісної редакції. Плутанина в найрізноманітніших версіях ставала причиною того, що погляди на чеський «*Lucidář*» були дуже

власності священики і читачі-нефахівці. Особливу роль цей твір відіграв у Скандинавії, допомагаючи католицьким священикам навертати в християнство місцеве населення, яке довго не бажало відмовлятися від поганських вірувань.

різноманітними, відтак чеські «люцідарні» тексти не заохочували дослідників до аналізу¹². Через те в цьому випадку було б дуже важко реконструювати стемму, і дерево родоводу виглядало б досить розгалуженим.

Правдоподібно вже в XVI-му, але найпізніше – в середині наступного століття, «люцідарний» текст з'являється і в українському літературному середовищі. Спочатку він вважався специфічним «малоруським» варіантом російської редакції, що виникла на основі німецького перекладу, однак у кінці XIX століття з'явилося кілька досліджень, в яких висловлювались припущення, що українська редакція твору могла би бути прямим перекладом з чеської мови.

Так, Євфимій Карський у своєму критичному виданні «Люцидарія» «малоруської» редакції відсилає до праці «*Staročeský Lucidář*» Зібрта¹³. Карський тут опублікував текст, що найвірогідніше датується XVII століттям; на основі історично-лінгвістичного аналізу він висловлює переконання про прямий переклад української редакції з чеського джерела. Дослідження Карського продовжив Іван Франко, опублікувавши дві «українсько-руські» версії «Люцидарія», а саме тексти, що містяться в Сокольському і Боршевицькому рукописах¹⁴.

Згідно з новим поглядом на середньовічні тексти ми характеризуємо чеську й українську редакції «люцидарія», як, зрештою, всі мовні мутації, що творять європейську «люцидарну» традицію, як «відкритий» текст, коли кожна нова рецензія чи версія видозмінюється, скорочується чи доповнюється переписувачем чи пізнішим редактором.

І хоч відповідно до всіх свідчень у чеському середовищі функціонував «*Lucidář*» переважно вже в друкованих екземплярах, я переконана, що як документ (який твориться сукупністю текстових варіантів) його можна характеризувати як текст, що має ознаки рукописних копій. Йдеться про твір із надзвичайно широкою варіативністю текстів, через яку не дійшло до текстової стабілізації, типової для друкованого середовища.

Хоч можна заперечити, що первинне й інспіраційне джерело, «*Elucidarium*», таки має свого автора, однак в силу своєї нестабільності і довільності «люцідарні» тексти наділені всіма атрибутами анонімного твору. Для манускриптів є типовою «незавершеність». Саме такими незакінченими є тексти різних мовних редакцій «люцидаріїв», що з кожною новою копією чи передруком приносять нові переробки, доповнення, правки. Виправлення, які з'являються в тій чи іншій переробці, можуть слугувати істотним внеском до пізнання культурного й соціального середовища досліджуваного періоду. Це

---

¹² Čeněk Zibrť, *Staročeský Lucidář : Text rukopisu Fürstenberského a prvotisku z roku 1498*, Praha 1903, s. 7.

¹³ Евфимий Ф. Карский, *Малорусский Луцидарий по рукописи XVII века : Текст, состав памятника и язык*. – Варшава, 1906.

¹⁴ Іван Франко, *Апокрифи і легенди з українських рукописів*. – Т. 4. – Львів, 1906. – С. 25–42. Відомі ще дві текстові версії «Люцидарія»: Флавиан Добрянский, *Описание рукописей Виленской публичной библиотеки церковно-славянских и русских*. Вильна, 1982, с. 232; Юлиан А. Яворский, *Новые рукописные находки в области старинной карпаторусской письменности XVI–XVIII веков*. – Прага, 1931. – С. 95–96.

стосується, крім іншого, і тих переробок, у тексти яких під впливом реформації було внесено тенденційні вставки, що по-новому обговорюють теологічні питання, особливо есхатологічні.

Український «Люцідарій» існував лише в рукописах, і його текстова варіативність не є обширною. Удступнення цифрових факсиміле дало б змогу створити простір для порівняння збережених текстів літературної пам'ятки і далі для її історичного і соціокультурного вивчення.

Основою «нової філології» є доступ до оцифрованих повних текстів первинних документів у їхньому первісному вигляді. Цифровому факсиміле оригінального документа, яке і є так званою «цифровою книгою», буде забезпечено заголовки, фоліацію чи пагінацію. Ідеально, коли разом із факсиміле рукопису будуть доступні і критичні видання – тобто впорядкований текст із редакторськими рекомендаціями (буде виправлено пошкоджене чи нерозбірливе місце в тексті, при цьому використано відповідний уривок з іншого збереженого тексту твору). Водночас буде долучено відомості про літературу питання.

Цифрове факсиміле не передає достатньо достовірно фізичний характер оригінального документа, але для дослідників, що займаються рукописною традицією і трансмісією текстів воно є безперечним надбанням. Адже науковці отримують змогу, сидячи за власним комп'ютером, шукати й вивчати документи з історичних фондів, які досі були важкодоступними. «Нова філологія», отже, є водночас викликом і новими можливостями для дослідників (фахівців і нефахівців), які всі збережені примірники досліджуваного твору (в ідеальному випадку) можуть порівняти в цифровому вигляді.

Дослідницьким намірам «нової філології» суттєво допомагає проект Національної бібліотеки ЧР «Manuscriptorium» (<http://www.manuscriptorium.com>), розпочатий близько десяти років тому як відкритий каталог історичних фондів і розширений спочатку до цифрової бібліотеки фотокопій манускриптів, інкунабул, інших історичних документів, а згодом – до порталу, що надає доступ до повних текстів у рамках електронної бібліотеки. Протягом кількох останніх років до проекту «Manuscriptorium» долучено оцифровані рукописи, інкунабули й інші документи багатьох чеських та закордонних установ. Врешті, виникло віртуальне дослідницьке середовище, що на сьогодні надає доступ до понад п'яти мільйонів цифрових документів.

Якщо ми задамо на порталі «Manuscriptorium» пошук назви «*Lucidář*», то отримаємо посилання на різні текстові варіанти цього твору. Знайдемо тут, наприклад, першодрук 1498 року, де до цифрового факсиміле додано повний відредагований текст і опис документа. Для вивчення супровідної літератури, що стосується досліджуваного твору, послужать два інші портали НБЧР.

Портал «Kramerius» (<http://kramerius.nkp.cz>) у доступне цифрові факсиміле періодичних видань і монографії. Мотивацією для створення системи була повінь у Празі в 2002 році і велика кількість знищених і пошкоджених книг. Переформатування документів було використано як один із способів їх порятунку або компенсації пошкоджених фрагментів.

«WebArchiv» (<http://www.webarchiv.cz>) забезпечує доступ до первісних інтернет-публікацій, упорядкованих у цифровому архіві. Метою є зархівувати все (або основне), що було будь-коли оприлюднено в інтернеті на чеських інтернет-сторінках.

Нова філологія, звичайно, становить конкуренцію для традиційної текстології. Водночас із забезпеченням вільного доступу до рукописів і стародруків, безперечно, відбувається демократизація доступу до культурної спадщини загалом, що стає надбанням не лише виключно невеликої групи дослідників, але й нефакхівців, яких вона теж спроможна зацікавити.

Dagmar PETIŠKOVÁ. Metody studia středověkých textů v čase digitálních technologií («Stará» a «nová» filologie, virtuální badatelské prostředí – digitální knihovna «Manuscriptorium»).

Na příkladu ve středověku oblíbeného sborníku *Lucidarius* představuje příspěvek metody bádání nad historickými texty, a to nejprve metodu genealogickou (stemmatickou) a metodu stanovení «nejlepšího textu»; soustředí se přitom na texty české a ukrajinské redakce jmenovaného sborníku. Badatelská metoda «nové filologie» je pak uvedena v souvislosti s prezentací digitální knihovny «Manuscriptorium» při Národní knihovně České republiky, jež zabezpečuje již více než deset let přístup k digitálním dokumentům v oblasti historických fondů.

Slova klíčová: historické fondy, nová filologie, Manuscriptorium, Lucidarius.

Dagmar PETIŠKOVÁ. Research Methods for the Study of Medieval Texts in the Age of Digital Technologies: (“Old” and “New” Philology, Virtual Research Environment – the «Manuscriptorium» Digital Library).

In the article, based on the example of the popular medieval work *Lucidarius*, the author examines the differences in the study of manuscripts and early printed books using two methods: genealogical and «best possible text». The focus is on the Czech and Ukrainian editions of this source. Emphasis is placed on new trends in the research of manuscripts and early printed books, including through the portal «Manuscriptorium» of the National Library of the Czech Republic, which for over ten years has been providing securing the «new philological» research approach.

Keywords: historical fonds, New Philology, Manuscriptorium, Lucidarius.